

FRIEDRICH W. NIETZSCHE

EL CREPUSCLE DELS ÍDOLS

o

Com es filosofa amb el martell

(Selecció de textos¹)

- Pròleg
- Proverbis i fletxes
- EL PROBLEMA DE SÒCRATES
- LA «RAÓ» EN LA FILOSOFIA
- COM EL «MÓN VERTADER» ESDEVINGUÉ, FINALMENT, UNA FAULA
- LA MORAL COM A CONTRANATURALES
- Els quatre grans errors
- ELS «MILLORADORS» DE LA HUMANITAT
- El que els alemanys estan perdent
- Incursions d'un intempestiu
- El que dec als antics
- Parla el martell

¹ Text: *Götzen-Dämmerung*, en F. Nietzsche: *Sämtliche Werke, Kritische Studienausgabe*, vol.6, eds. G. Colli i M. Montinari, Múnic 1999, ed. de Gruyter.

EL CREPUSCLE DELS ÍDOLS

PRÒLEG

...

PROVERBIS I FLETXES

...

EL PROBLEMA DE SÒCRATES

1

En tots els temps els més savis han coincidit en aquest judici sobre la vida: *no val res*². Una vegada i una altra se'ls ha sentit el mateix to: un to ple de dubte, ple de melancolia, ple de cansament de la vida, ple de resistència contra la vida. Fins i tot Sòcrates va dir en morir: «La vida —és estar malalt molt de temps: dec un gall a Asclepi salvador³». Fins i tot Sòcrates estava fart de viure.—Què *prova* açò? —Què *suggereix*? —En temps passats s'hagués dit (—i s'ha dit, i en veu molt alta, entre els nostres pessimistes sobretot!): «Ha d'haver-hi en tot açò alguna veritat! El *consensus sapientium*⁴ prova la veritat». Continuarem nosaltres parlant així avui dia? Ens és *permès* de parlar encara així? —*Nosaltres* responem: «ha d'haver-hi en tot açò alguna *malaltia*»; a aquells sapientíssims de tots els temps, primer de tot, se'ls hauria de mirar de prop! És que cap d'ells se sostenia ferm sobre les seues cames? Eren tots ells hòmens tardans?, vacil·lants?, *décadents*? Potser la saviesa apareix damunt la Terra com un corb a qui entusiasma la suau flaire de la carronya?...

2

Aquesta noció irreverent, que els grans savis són *tipus decadents*, se'm va ocórrer precisament en aquell cas que més violentament xoca amb el prejudici culte i inculte: Sòcrates i Plató se'm van revelar com a símptomes de decadència, com a instruments de la desintegració grega, com a pseudogrecs, antigrecs (*L'origen de la tragèdia*, 1872). Vaig comprendre cada vegada més clarament que aquell *consensus sapientium* —el concepte el tinc cada vegada més clar— el que menys prova és que ells tinguessen raó en allò en què coincidien; prova, això sí, que aquells savis havien de coincidir *fisiològicament* en alguna cosa, per a adoptar així —per a *haver d'adoptar*—, una idèntica actitud negativa davant de la vida. Els judicis, els judicis de valor sobre la vida, a favor o en contra, mai no poden ser certs; només tenen valor com a símptomes, només són rellevants com a símptomes, —tals judicis són en si mateixos estúpids. Cal estendre completament els dits cap a ella i intentar d'agafar aquesta sorprenent *finesse*⁵, que *el valor de la vida no pot ser apreciat*. Ni pels vius, perquè hi són part i, fins i tot, objecte de litigi, i no jutges; ni pels morts, per una raó diferent. Que un filòsof veja el *valor* de la vida com a problema es converteix en una objecció contra ell, en un interrogant a la seua saviesa, en una falta de saviesa. —Com? Tots aquells grans savis no sols han estat *décadents*, sinó que ni tan sols han estat savis?— Però tornem al problema de Sòcrates.

² Les paraules en cursiva són subratllats del mateix Nietzsche.

³ Un gall com a agraïment a Asclepi per haver-se guarit de la malaltia de la vida, és a dir, per morir.

⁴ El consens dels savis (les expressions en llatí, francès o italià es transcriuen tal qual amb el significat a peu de pàgina).

⁵ Subtilesa.

3

Sòcrates, pel seu origen, pertanyia al més baix del poble: Sòcrates era plebs. Se sap, pot observar-se encara, com de lleig era. Però la lletjor, de per si una objecció, era entre els grecs gairebé una refutació. Fou Sòcrates realment un grec? La lletjor és amb molta freqüència l'expressió d'una evolució travada, *inhibida* per la hibridació. En altres casos, apareix com a evolució *descendent*. Els antropòlegs criminalistes ens diuen que el delinqüent típic és lleig: *monstrum in fronte, monstrum in animo*⁶. Però el criminal és un *décadent*. Fou Sòcrates un criminal típic? —Certament, no desmentiria aquesta hipòtesi aquell famós dictamen d'un fisonomista que tant va escandalitzar els amics de Sòcrates. Un foraster entés en fisonomies, de pas per Atenes, li va dir a la cara a Sòcrates que *era un monstrum*, que amagava al seu si tots els mals vicis i apetits. I Sòcrates es va limitar a contestar: «Vosté em coneix, senyor!»

4

Que Sòcrates va ser un *décadent* ens ho indica no només el reconegut desenfrenament i l'anarquia dels seus instints, sinó també la sobrevaloració d'allò lògic i aquella *malícia de raquític* que el caracteritza. No passem per alt tampoc aquelles al·lucinacions auditives que com a «*daimon*⁷ de Sòcrates» han estat interpretades en un sentit religiós. Tot en ell és exageració, *buffo*⁸, caricatura; tot en ell és al mateix temps ocult, amb segones intencions, subterrani. —Tracte de comprendre la idiosincràsia de què deriva aquella equació socràtica: raó = virtut = felicitat: és l'equació més extravagant que puga donar-s'hi i que en particular està renyida amb tots els instints dels antics hel·lens.

5

Amb Sòcrates, el gust grec experimenta un canvi en favor de la dialèctica; què significa açò, en definitiva? Significa, sobretot, la derrota d'un gust *aristocràtic*; amb la dialèctica triomfa la plebs. Abans de Sòcrates, la bona societat repudiava les maneres dialèctiques; es consideraven de mala educació, et deixaven en evidència. Hom prevenia en contra d'elles la joventut. També es desconfiava d'aquesta forma de presentar els propis arguments. Les coses decents, com les persones decents, no exhibeixen els seus arguments en la mà impúdica d'aquesta manera. No és decorós mostrar els cinc dits. Poc de valor en té el que necessita ser provat. On l'autoritat forma encara part dels bons costums i no es donen explicacions, sinó que s'ordena, el dialèctic és una espècie de pallaso: la gent es riu d'ell, no el pren seriosament. —Sòcrates va ser el pallaso que *es va fer prendre seriosament*: què va passar ací en realitat?

6

Només opta per la dialèctica qui no disposa d'un altre recurs. Se sap que la dialèctica desperta suspicàcia, que té escàs poder de convicció. Res no és tan fàcil d'esborrar com l'efecte d'un dialèctic: l'experiència de qualsevol reunió on hi haja discussions ho demostra. La dialèctica no pot ser més que una *legítima defensa*, en mans de persones que ja no posseeixen altres armes. Només apareix quan hom necessita fer acomplir el seu dret: abans no se'n fa ús. Per això foren dialèctics els jueus; també el rabosot de la faula⁹: com? ho fou també Sòcrates?

⁶ D'aspecte monstuós, d'ànima monstuosa.

⁷ *Daimon*, més que un dimoni es tracta d'un esperit mitjancer. Sòcrates en tenia un que se li apareixia en somnis.

⁸ Còmic, burlesc.

⁹ Renart o Reinecke, com en diu Nietzsche, és un famós rabosot de conte (*Le Roman de Renart*), particularment dotat per a la dialèctica i l'engany.

7

—És la ironia de Sòcrates una expressió de rebel·lia?, de ressentiment plebeu?, gaudeix ell, com a oprimint, amb la ferocitat pròpia de les ganivetades del sil·logisme? *Es venja* dels aristòcrates a qui fascina? Com a dialèctic, hom fa servir un instrument implacable; amb ell, hom pot donar-se-les de tirà; deixa en evidència els altres en vèncer-los. El dialèctic deixa al seu contrincant la tasca de provar que no és un idiota: enfureix els altres i al mateix temps els redueix a la impotència. El dialèctic fa del seu adversari un impotent intel·lectual. —Com?, serà llavors la dialèctica en Sòcrates només una forma de *venjança*?

8

He donat a entendre com Sòcrates provocava repulsió: queda ara per explicar *com* fascinava. —Una de les causes rau en el fet que va descobrir una modalitat nova d'*agon*¹⁰, i esdevingué, així, el primer mestre d'esgrima dels cercles aristocràtics d'Atenes. Fascinava perquè apel·lava a l'impuls agonal dels hel·lens, tot introduint una variant en la lluita entre jòvens i adolescents. Sòcrates va ser també un gran *eròtic*.

9

Però Sòcrates va endevinar alguna cosa més. Va penetrar fins al *rerefons* dels seus atenesos aristocràtics i va comprendre que el seu propi cas, la seua peculiaritat, ja no era un cas excepcional. Pertot arreu s'iniciava en silenci la mateixa forma de degeneració: l'antiga Atenes caminava cap al seu final. I Sòcrates es va adonar que tot el món tenia *necessitat* d'ell, —del seu remei, de la seua medicina, del seu truc personal de conservació... Pertot arreu els instints es trobaven en anarquia; pertot arreu s'estava a dues passes de l'excés: el *monstrum in animo* era el perill general. «Els instints volen fer de tirà; cal inventar un *contratirà* que siga més fort que ells...» Quan aquell fisonomista va revelar a Sòcrates que era un cau de tots els apetits perversos, el gran ironista va pronunciar unes paraules que proporcionen la clau per a comprendre'l. «És cert — va dir —; però he arribat a dominar-los tots.» *Com* va aconseguir Sòcrates el domini de *si mateix*? —Era el seu, en definitiva, tan sols el cas extrem, el més evident, del que llavors començava a ser la dificultat general: que ningú no era ja amo de si mateix, que els instints es tornaven uns *contra* els altres. Ell fascinava per ser un cas extrem, —la seua lletjor aterridora el feia visible per a tots; fascinava, com és comprensible, en major grau encara com a resposta, com a solució, com a aparent *remei* d'aquest cas.

10

Si es té la necessitat de convertir la raó en un tirà, com va ocórrer en el cas de Sòcrates, existeix, per descomptat, un greu perill que una altra cosa faça de tirà. En aquell moment es va assumir que la racionalitat era la *salvadora*; ni Sòcrates ni els seus «malalts» eren lliures de ser o no racionals, —era *de rigueur*¹¹, era el seu *últim* recurs. El fanatisme amb què aleshores tot el pensament grec va plantejar la racionalitat revela una situació d'emergència: s'estava en perill, només hi havia *una* elecció: o bé anar endavant fins al fons, o bé —ser *absurdament racional*... El moralisme dels filòsofs grecs a partir de Plató està patològicament determinat; i també el seu culte de la dialèctica. Raó = virtut = felicitat, vol dir simplement: cal imitar l'exemple de Sòcrates i establir contra les passions tenebroses una *llum diürna* permanent —la llum diürna de la raó. Cal ser assenyat, clar, lúcida a qualsevol preu: qualsevol transigència amb els instints, amb l'inconscient, duu *cap avall*...

¹⁰ Lluita en grec.

¹¹ De rigor.

11

He donat a entendre per què fascinava Sòcrates: pareixia un metge, un salvador. És necessari mostrar encara l'error de la seua fe en la «racionalitat a qualsevol preu»? Els filòsofs i moralistes s'autoenganyen en creure que s'emancipen de la *décadence* per fer-li la guerra. No està en el seu poder emancipar-se d'ella: el que trien com a recurs, com a mesura salvadora, només és, al seu torn, una expressió de la *décadence*, —*modifiquen* la seua expressió, però no l'eliminen. Sòcrates va ser un malentés: *tota la moral de la millora, la cristiana inclosa, ha estat un malentés...* La llum diürna més enlluernadora, la racionalitat a qualsevol preu, la vida clara, freda, previsor, conscient, sense instint, en oposició als instints, tot açò tan sols era una malaltia diferent, —de cap manera un retorn a la «virtut», a la «salut», a la felicitat... *Haver de combatre els instints*, —aquesta és la fórmula de la *décadence*: mentre la vida *ascendeix*, felicitat és igual a instint.

12

—Va arribar a comprendre açò ell mateix, el més llest de tots els que han practicat mai l'autoengany? Ho va admetre, finalment, en la *saviesa* del seu coratge davant la mort?... Sòcrates *volia* morir; —no va ser Atenes, sinó *ell mateix* qui es va donar la cicuta; va obligar Atenes a donar-li-la... «Sòcrates no és un metge», va murmurar per a si mateix: «únicament la mort és un metge... Sòcrates mateix ha estat només un malalt durant molt de temps ...»

LA «RAÓ» EN LA FILOSOFIA

1

Em pregunta vosté quina és la idiosincràsia dels filòsofs?... Per exemple, la seua falta de sentit històric, el seu odi a la noció d'esdevenir, el seu egipcisme. Creuen *honorar* una cosa quan la deshistorien, *sub specie aeterni*¹², —és a dir, quan fan d'ella una mòmia. Tot el que els filòsofs han manipulat des de fa mil·lennis ha estat mòmies conceptuals; cap realitat no ha sortit viva de les seues mans. Aquests idòlatres dels conceptes maten i dissequen tot el que adoren, —quan adoren, constitueixen un perill mortal per a tot. La mort, el canvi i la vellesa, no menys que la reproducció i el creixement, són per a ells objeccions, fins i tot refutacions. El que és no *esdevé*; el que *esdevé* no és... Ara bé, tots ells creuen, fins i tot desesperadament, en el que és. Però com no poden apoderar-se'n, busquen raons que expliquen per què els defuig. «El fet que no percebem el Ser ha d'obeir a una ficció, a un engany; on està l'enganyador?» — «Ja l'hem trobat!», exclamen contents. «És la sensibilitat! Els sentits, *que també, d'altra banda, són tan immorals*, ens enganyen sobre el món *vertader*. Moralitat: cal emancipar-se de l'engany dels sentits, de l'esdevenir, de la història, de la mentida, —la història no és més que fe en els sentits, fe en la mentida. Moralitat: cal dir no a tot aquell que done crèdit als sentits, a tota la resta de la humanitat: tots ells són «poble». Ser filòsof, ser mòmia, representar el monòton-teisme¹³ amb una mímica de soterrador! —I repudiar, sobre totes les coses el cos, aquesta deplorable *idée fixe*¹⁴ dels sentits! Infestat de tots els errors que la lògica aporta, refutat, més encara, impossible, malgrat que tinga la gosadia de comportar-se com si fos una cosa pròpiament real! ...»

¹² Des de la perspectiva de l'etern.

¹³ *Monotono-Theismus*. Joc de paraules entre 'monòton' i 'monoteisme' que Nietzsche fa més d'un cop.

¹⁴ Idea fixa.

2

Exceptue amb profunda admiració el nom d'*Heràclit*. Mentre la resta del poble dels filòsofs rebutjaven el testimoni dels sentits perquè aquests mostraven multiplicitat i canvi, ell va rebutjar el testimoni dels filòsofs perquè mostraven les coses com a dotades dels atributs de la duració i la unitat. També Heràclit fou injust amb els sentits. Aquests no menteixen, ni com van creure els eleàtics ni com va creure ell, —no menteixen, senzillament. És el que fem *nosaltres* del seu testimoni el que insereix primer la mentida, per exemple, de la unitat, la mentida de l'objectivitat, la de la substància, la de la duració... La «raó» és la causa que falsegem el testimoni dels sentits. Aquests, quan mostren l'esdevenir, el perir, el canvi, no menteixen... Però Heràclit sempre tindrà raó quan diu que el Ser és una ficció buida. El món «aparent» és l'únic: el «món vertader» és una *mentida afegida*...

3

I com són de subtils els nostres sentits com a instruments d'observació! Aquest nas, per exemple, de què cap filòsof ha parlat amb veneració i gratitud, és fins ara l'instrument més sensible de què disposem, capaç de captar fins i tot diferències mínimes de moviment que ni tan sols l'espectroscopi registra. Avui dia posseïm ciència exactament en la mesura que ens hem decidit a *acceptar* el testimoni dels sentits, —tanta com més hem après a aguditzar-los, armar-los, portar-los fins a les últimes conseqüències. La resta és fracàs i encara-no-ciència: vull dir, metafísica, teologia, psicologia, teoria del coneixement. O bé ciència formal, semiòtica: com la lògica i aquella altra lògica aplicada, les matemàtiques. Aquestes no tracten de la realitat, ni tan sols com a problema; tampoc de la qüestió del valor en general d'aquesta convenció de signes que és la lògica.

4

L'*altra* idiosincràsia dels filòsofs no és menys perillosa: consisteix a confondre l'últim amb el primer. Situen el que va al final, —per desgràcia!, perquè no hauria ni d'anar-hi!, —els «conceptes més elevats», açò és, els més generals, els més buits, el darrer fum de la realitat que s'evapora, en el començament, *com a* començament. S'expressa una vegada més la seua manera de venerar: segons ells, allò elevat no *pot* derivar-se d'allò baix, no *pot* derivar-se de res... Moralitat: tot el que és de primer ordre ha de ser *causa sui*¹⁵. L'origen extrínsec es considera una objecció que posa en dubte el valor. Tots els valors més elevats són de primer ordre; tots els conceptes més elevats, el ser, l'absolut, el bé, la veritat, allò perfecte —res d'açò pot haver esdevingut i, per tant, *ha de ser causa sui*. És més, tot açò no pot ser tampoc desigual entre si, ni pot ser contradictori amb si mateix... Així arriben al seu magnífic concepte de «Déu»... L'últim, allò més insubstancial, allò més buit, és establert com a primer, com a causa en si, com a *ens realissimum*¹⁶ ... Que la humanitat haja pres tan seriosament la patologia cerebral d'uns malalts teixidors de teranyines! I ben car que ho ha pagat! ...

5

—Puntualitzem, per acabar, la manera oposada amb què *nosaltres* (—dic nosaltres per cortesia...) enfoquem el problema de l'error i de l'aparença. En el passat, la mudança, el canvi i l'esdevenir en general, es tenien per una prova de l'aparença, per un indicatiu que hi havia quelcom que ens induïa a error. Avui dia ocorre el contrari: exactament en la mesura que el prejudici de la raó ens obliga a suposar unitat, identitat, duració, substància, causa, objectivitat i Ser, ens veiem enredats, en certa manera, en l'error, [ens veiem] *necessitats* d'incórrer en l'error; per més que en virtut d'una recapacitació profunda estiguem segurs que ací resideix, en efecte, l'error. Ocorre amb açò igual que amb els moviments del gran astre: en aquests l'error té com a advocat permanent la nostra vista; en el cas que ens ocupa,

¹⁵ Causa d'ell mateix, causa incausada.

¹⁶ Ens realíssim, l'ésser més real; forma tradicional d'anomenar Déu en Teologia.

[l'advocat] és el nostre *llenguatge*. El llenguatge va nèixer en l'època de la psicologia més rudimentària: accedim a un fetitxisme groller quan assolim consciència de les premisses bàsiques de la metafísica del llenguatge; en alemany¹⁷, de la *raó*. [Aquest fetitxisme] veu pertot arreu agents i actes; creu en la voluntat com a causa; creu en el «jo», en el jo com a Ser, en el jo com a substància, i *projecta* la creença en el jo-substància sobre totes les coses, crea, amb açò, primer que res el concepte «cosa»... El Ser és introduït en pensar, posat per sota universalment com a causa; del concepte «jo» se segueix com a concepte derivat el de «Ser»... En el principi radica el fatal error de considerar la voluntat com a *causa eficient*, —que la voluntat és una *facultat*... Avui sabem que no és res més que una paraula... Molt més tard, en un món mil vegades més erudit, va arribar, amb sorpresa, a la consciència dels filòsofs, la *seguretat*, la *certesa* subjectiva en el maneig de les categories de la raó i van concloure que aquestes no podien provenir d'allò empíric, perquè són contradictòries amb tot allò empíric. *D'on provenen, doncs?* —Tant a l'Índia com a Grècia es va arribar a la mateixa conclusió errònia: «Hem d'haver viscut alguna vegada en un altre món superior (—en lloc d'en un altre molt inferior: com hagués estat més cert!); hem d'haver estat divins, *ja que* poseïm la raó!...» En efecte, res no ha tingut un poder de convicció tan ingenu com la noció errònia del Ser, tal com la formularen, per exemple, els eleàtics; un error que té en favor seu cada paraula, cada frase que pronunciem! Fins i tot els adversaris dels eleàtics sucumbiren a la seducció del seu concepte del Ser. Aquest va ser el cas de Demòcrit, entre d'altres, en inventar el seu *àtom*... La «raó» en el llenguatge: oh, quina vella ensarronadora! Em tem que no ens alliberarem de Déu, mentre encara creguem en la gramàtica...

6

Se m'agrairà si resumesc una concepció tan essencial, tan nova, en quatre tesis: així en facilitaré la comprensió, així provocaré la polèmica.

Primera tesi. Els arguments amb què qualifiquen «aquest» món d'aparent, fonamenten, al contrari, la seua realitat, —és totalment impossible demostrar un altre tipus de realitat.

Segona tesi. Els atributs que s'han assignat al «vertader Ser» de les coses són els atributs del No Ser, del *no-res*, —s'ha construït un «món vertader» en contraposició al món real: i és en realitat un món aparent, en tant que mera il·lusió *opticomoral*.

Tercera tesi. Fantasiejar amb «un altre» món diferent d'aquest no té sentit, a menys que opere en nosaltres un instint de calúmnia, de mensypreu i de sospita davant la vida: en el darrer cas, ens vengem de la vida amb la fantasmagoria d'«una altra» vida «millor» que aquesta.

Quarta tesi. Dividir el món en un de «vertader» i un altre d'«aparent», siga al mode del cristianisme o a la manera de Kant (qui va ser, en definitiva, un cristià *astut*), no és sinó una suggestió de la *décadence*, —un símptoma de vida *descendent*... Que l'artista aprecie l'aparença per damunt de la realitat no és una objecció contra aquesta tesi. Perquè en aquest cas «l'aparença» significa la realitat *una altra vegada*, tot i que a través de la selecció, la intensificació i la correcció... L'artista tràgic *no* és cap pessimista, precisament diu sí a tot allò problemàtic i aterridor, és *dionisíac*...

¹⁷ És a dir, «clar i català».

COM EL «MÓN VERTADER» ESDEVINGUÉ, FINALMENT, UNA FAULA

Història d'un error

1. El món vertader és a l'abast del savi, del creient devot, del virtuós, —viu en aquell món, és *aquell món*.

(Forma més antiga de la idea, moderadament sensata, simple, convincent. Paràfrasi de la proposició «jo, Plató, sóc la veritat».)

2. El món vertader, de moment inaccessible, però promés al savi, al creient devot, al virtuós («al pecador que fa penitència»).

(Progrés de la idea: es torna més subtil, més astuta, més inintel·ligible, —es transforma en *dona*, es fa cristiana...)

3. El món verdader, inaccessible, indemostrable, imprometible; però, en ser concebut, un consol, una obligació, un imperatiu.

(En el fons, l'antic sol, però a través de la boira i l'escepticisme; la idea s'ha tornat sublim, pàl·lida, nòrdica, königsberguesa.)

4. El món vertader, inaccessible? En tot cas inaccedit. I, en tant que inaccedit, també *desconegut*. En conseqüència, ni consolador ni redemptor ni obligatori: a què ens podria obligar quelcom desconegut?...

(Matí gris. Primer badall de la raó. Cant del gall del positivisme.)

5. El «món vertader» —una idea que ja no serveix per a res, que ni tan sols no obliga, —una idea convertida en inútil i supèrflua, *com a conseqüència*, una idea refutada: suprimim-la!

(Dia lluminós; desdejuni; retorn del *bons sens*¹⁸ i de l'alegria; rubor avergonyit de Plató; estrèpit endimoniat de tots els esperits lliures.)

6. Hem suprimit el món vertader: quin món ha quedat?, potser l'aparent? ... Doncs no! *En suprimir el món vertader, hem eliminat també l'aparent!*

(Migdia; instant de l'ombra més curta; fi de l'error més llarg; moment culminant de la humanitat; *INCIPIT ZARATUSTRA*¹⁹.)

LA MORAL COM A CONTRANATURALESA²⁰

1

Totes les passions travessen una etapa en què són un complet desastre, tot arrossegant cap avall la seua víctima pel pes de la insensatesa —i una altra fase posterior, molt posterior, en què es casen amb l'esperit, s'«espiritualitzen». En temps passats, a causa de la insensatesa inherent a la passió mateixa, se li va declarar la guerra: es va conspirar per a destruir-la, —tots els antics monstres de la moral coincidien a exigir: «*il faut tuer*²¹ les passions». La fórmula més cèlebre al respecte hi és al Nou Testament, en aquell Sermó de la Muntanya, on, siga dit de passada, res no es contempla *des de dalt*. Allí es diu, per exemple, en profit de la vida sexual: «Si l'ull et fa nosa, arrenca-te'l»: per fortuna, cap cristià compleix aquell precepte. *Extirpar* les passions i els desigs tan sols per a previndre la seua insensatesa i les conseqüències desagradables d'aquesta insensatesa se'ns antulla ara, clarament, una forma aguda d'insensatesa. Ja no admirem els dentistes que *extrauen* les dents perquè no dolguen més... Ara bé, hem d'admetre, en honor a la veritat, que en el clima en què va nàixer el cristianisme no podia de cap manera concebre's el concepte «espiritualització de la passió». És sabut que l'Església primitiva va lluitar *contra* els «intel·ligents» en favor dels «pobres

¹⁸ El bon sentit, el sentit comú.

¹⁹ Comença Zaratustra.

²⁰ Contrària a la naturalesa. Antinatural.

²¹ "Cal matar" les passions.

d'esperit»: com esperar d'ella que entaulàs una guerra intel·ligent contra la passió? —L'Església combat la passió tot apel·lant l'extirpació, en tots els sentits (de la paraula): la seua pràctica, la seua «teràpia» és el *castradisme*²². Mai no pregunta: «Com es fa per a espiritualitzar, embellir, divinitzar un desig?» —en tots els temps ha posat l'èmfasi de la disciplina en l'aniquilació (de la voluptuositat, de l'orgull, de l'ànima de poder, de la cobdícia i la set de venjança). —Però atacar les passions per la seua arrel significa també atacar per l'arrel la vida mateixa: la pràctica de l'Església és *hostil a la vida* ...

2

Al mateix recurs, el de la castració, el de l'aniquilació, recorren instintivament, en la lluita contra el desig, aquells que són massa dèbils de voluntat, aquells que estan massa degenerats per a posar-li alguna mesura al desig: aquelles natures que, al·legòricament (i sense al·legoria—), tenen necessitat de *la Trapa*²³, d'alguna definitiva declaració d'hostilitat, d'un *abisme* entre ells i la passió. Només els degenerats tenen necessitat de mètodes radicals; la feblesa de la voluntat, més exactament, la incapacitat per a *no* respondre a un estímul, no és sinó una forma diferent de la degeneració. L'hostilitat radical, l'hostilitat mortal contra la voluptuositat, és un símptoma que fa pensar: en permet traure conclusions de l'estat general de la persona que és capaç d'arribar a aquells extrems. Aquesta hostilitat, aquest odi, arriba, per cert, al seu cim just quan aquesta classe de persones no tenen prou fermesa per a fer-se la cura radical, per a expulsar el seu «dimoni». Revisem tota la història dels sacerdots i filòsofs, incloent-hi la dels artistes: les diatribes més violentes contra els sentits *no* han nascut dels impotents, ni *tampoc* dels ascetes, sinó dels ascetes fracassats, d'aquells que haurien necessitat ser ascetes...

3

L'espiritualització de la sensualitat s'anomena *amor*: aquest és un gran triomf sobre el cristianisme. Un altre triomf és la nostra espiritualització de l'*hostilitat*. Consisteix a comprendre amb profunditat el valor de tindre enemics: en una paraula, es tracta de procedir i concloure al revés de com es procedia i es conclouia abans. L'Església s'ha proposat en tots els temps l'aniquilació dels seus enemics: nosaltres, els immoralistes i anticristians, considerem avantatjós que l'Església subsistesca... L'hostilitat també s'ha espiritualitzat en l'àmbit de la política, —ara és molt més sensata, molt més reflexiva, molt més *considerada*. Gairebé tots els partits s'adonen que l'afebliment del corresponent partit adversari seria contrari als seus propis interessos; ocorre el mateix amb la gran política. Sobretot, una nova creació, com ara el nou *Reich*, té més necessitat d'enemics que d'amics: només en l'antagonisme se sent necessari, només en l'antagonisme *arriba a fer-se* necessari... Nosaltres adoptem idèntica actitud davant l'«enemic intern»: també en aquest terreny hem espiritualitzat l'hostilitat, també ací hem comprés el seu *valor*. Només s'és *fecund* al preu de ser ric en antagonismes; només es conserva la *joventut* a condició que l'ànima no es relaxe, no anhele la pau... Res no ens resulta ja tan llunyà com aquella aspiració d'antany, l'aspiració a la «pau de l'ànima», l'aspiració *cristiana*; res no ens és tan indiferent com la moral-vaca²⁴ i la felicitat embafofa de la bona consciència. Es renuncia a la vida *gran* quan es renuncia a la guerra ... En molts casos, per cert, la «pau de l'ànima» és simplement un malentès, quelcom *diferent* que no sap anomenar-se de forma més sincera. Vegem sense digressions ni prejudicis alguns casos. La «pau de l'ànima» pot ser, per exemple, la plàcida irradiació d'una animalitat opulenta en l'esfera moral (o religiosa). O el començament del cansament, la primera ombra que el capvespre, qualsevol capvespre, projecta. O un indicatiu que l'aire està saturat d'humitat i vénen vents del Sud. O la gratitud inconscient per una

²² Tal qual en alemany: <Castratismus>. La castració.

²³ Ordre monàstica molt rigorosa.

²⁴ Tal qual en alemany: <Moral-Kuh>, moral vaquina, és a dir, plàcida, estúpida, remugant.

digestió feliç (anomenada de vegades «altruisme»). O la serenitat del convalescent que troba un nou sabor en totes les coses i està expectant... O l'estat que segueix la satisfacció intensa d'una passió dominant, el benestar que flueix d'una sacietat excepcional. O la decrepitud senil de la nostra voluntat, de les nostres apetències, dels nostres vicis. O la peresa, persuadida per la vanitat, de vestir-se amb les gales morals. O l'adveniment d'una certesa, fins i tot d'una certesa aterridora, després d'una llarga tensió i tortura provocades per la incertesa. O l'expressió de la maduresa i la mestria en mig de l'acció, la creació, l'obra o la volició, una respiració serena, la «llibertat de la voluntat» per fi assolida... «*Crepuscle dels ídols*»: qui ho sap? potser tan sols una altra modalitat de «pau de l'ànima»...

4

—Heus ací un principi reduït a una fórmula. Tot naturalisme en la moral, açò és, tota moral sana, es regeix per un instint vital, —un precepte de la vida que es compleix mitjançant un determinat cànon de «es deu» i «no es deu», així es remou del camí de la vida qualsevol obstacle i hostilitat. Ocorre el contrari amb la moral *contranatural*, açò és, gairebé tota la moral ensenyada, exaltada i predicada fins ara, perquè es torna precisament *contra* els instints de la vida, —implica una *condemna*, de vegades discreta, de vegades sorollosa i insolent, d'aquests instints. En dir «Déu examina el cor», es diu no als desitjos més baixos i més elevats de la vida i es pren Déu com a *enemic de la vida*... El sant que és grat a Déu és el castrat ideal... La vida acaba on *comença* el «regne de Déu» ...

5

Quan es comprén l'ultratge que suposa aquesta rebel·lió contra la vida, rebel·lió gairebé sacrosanta en la moral cristiana, es comprén també, afortunadament, una altra cosa: l'inútil, fictici, absurd i *fal·laç* de tal rebel·lió. Una condemna de la vida per part dels vius es redueix, en definitiva, a símptoma d'una determinada classe de vida: independentment que aquesta condemna estiga o no justificada. Caldria estar situat fora de la vida i, d'altra banda, conèixer-la tan bé com un, com molts, com tots els que l'han viscuda, per a tindre dret a apropar-se, en definitiva, al problema del *valor* de la vida: raons de sobra per a comprendre que aquest problema és un problema impenetrable per a nosaltres. Quan parlem de valors parlem davall la inspiració i l'òptica de la vida: la vida mateixa ens obliga a fixar valors, valora a través de nosaltres, *quan* els fixem... De tot això s'infereix que també *aquella contranaturalesa de la moral* que pren Déu com a antítesi i condemna de la vida, no és sinó un judici de valor de la vida, —de *quina* vida?, de quina classe de vida? —Doncs ja he donat la resposta: de la vida decadent, afeblida, cansada, condemnada. La moral, tal com fins ara s'ha entès, —tal com l'ha formulada finalment també Schopenhauer, com a «negació de la voluntat de vida», —és l'*instint de la decadence* mateix qui es presenta com a imperatiu: diu la moral: «*Sucumbeix!*» —és el judici dels condemnats...

6

Considerem, finalment, la ingenuïtat que suposa dir: «l'home *hauria de ser* d'aquesta o de l'altra manera!». La realitat ens mostra una encisadora riquesa de classes, l'exuberància d'un joc malgastador i canviador de formes: i heus ací que qualsevol pobre moralista arraconat gosa dir: «no!, l'home hauria de ser *diferent!*»... I aquest xuclador beat fins i tot pretén saber *com* hauria de ser l'home, pinta en la paret la seua pròpia imatge i diu «*ecce homo!*»²⁵... Encara, però, quan el moralista només es dirigeix a l'individu i li diu: «*tu* hauries de ser d'aquesta o de l'altra manera!», també aleshores es posa en ridícul. L'individu és un fragment de *fatum*²⁶, de dalt a baix, una llei més, una necessitat més per a tot el que esdevindrà. Dir-li «sigues diferent!» significa demanar que tot siga diferent i canvie, fins i tot

²⁵ Heus ací l'home! (Ho va dir el prefecte de Judea Ponci Pilat en presentar Jesús de Natzaret a la multitud després de flagel·lar-lo).

²⁶ Fat. El destí.

retroactivament... I en efecte, no han faltat els moralistes conseqüents que demanaven que l'home fóra diferent, açò és, virtuós, segons la seua pròpia imatge, val a dir, beat: a tal fi *negaren* el món! Una bogeria gens petita, per cert! Una espècie d'immodèstia gens modesta, per cert!... La moral, en tant que *condemna* per principi i suposa un *no* a aspectes, consideracions o propòsits de la vida, és un error específic amb què no cal tindre contemplacions, una *idiosincràsia de degenerats* que ha fet un dany immens!... Nosaltres, els altres, els immoralistes, al contrari, hem obert el nostre cor a qualsevol classe de comprensió, concepció i *aprovació*. No ens resulta fàcil negar, posem la nostra dignitat en ser *afirmatius*. Se'ns han obert cada vegada més els ulls per a aquella economia que necessita i sap aprofitar fins i tot el que la santa bogeria del sacerdot, la raó *malalta* del sacerdot, repudia, per a aquella economia de la llei de la vida, que trau profit també de la repugnant *specie* dels beats, dels sacerdots i els virtuosos, —quin profit? —En aquest punt nosaltres mateixos, els immoralistes, som la resposta...

ELS QUATRE GRANS ERRORS

...

ELS «MILLORADORS» DE LA HUMANITAT

1

És coneguda la meua exigència als filòsofs: cal que se situen *més enllà* del bé i del mal, —que tinguen per davall seu la il·lusió del judici moral. Aquesta exigència deriva d'un descobriment que jo he estat el primer a formular: *que no existeixen fets morals*. El judici moral té en comú amb el religiós la creença en realitats inexistents. La moral no és sinó una interpretació de determinats fenòmens o, per a ser més exactes, una *mala* interpretació. El judici moral, com el religiós, pertany a un nivell d'ignorància en què manca, fins i tot, la mateixa noció de realitat, la discriminació entre el real i l'imaginari: de manera que, en aquestes circumstàncies, «veritat» designa tan sols coses que avui dia anomenem il·lusions. Per això, el judici moral mai no s'ha de prendre al peu de la lletra: sempre inclou en si mateix un pur contrasentit. Tanmateix, la seua utilitat com a *semiòtica* és inestimable: revela, almenys als experts, les realitats més valuoses de cultures i mentalitats que no en *sabien* prou per a «entendre's» a si mateixes. La moral és mera parla simbòlica, mera simptomatologia: per a traure'n profit, cal conèixer prèviament *de què* es tracta.

2

Un primer exemple completament provisional. En tots els temps s'ha volgut «millorar» l'home: és el que generalment s'entén per moral. Però sota la paraula «millorar» s'amaguen tendències diametralment oposades. Tant la *domesticació* de la bèstia humana com la *re-producció* d'un determinat tipus humà han estat considerats «millorament»: només aquests dos *termini*²⁷ zoològics expressen realitats, —realitats, és cert, de què el «millorador» típic, el sacerdot, no en sap res, —no *vol* saber-ne res... Considerar la domesticació d'un animal el seu «millorament» sona a les nostres oïdes pràcticament a burla. Qui sap el que ocorre en un zoològic, posa en dubte que en aquests la bèstia siga «millorada». L'afebleixen, redueixen la seua perillositat, la converteixen per l'efecte depressiu de la por, pel dolor, per les ferides i la fam, en una bèstia *malaltissa*. —El mateix ocorre amb l'home domesticat que el sacerdot ha «millorat». A les primeries de l'Edat Mitjana, quan, de fet, l'Església era, abans que res, una espècie de zoològic²⁸, s'encalçava pertot arreu els exemplars més bells de la «bèstia rossa», —es «millorava», per exemple, els germànics de noble llinatge. Però quin aspecte

²⁷ Termes.

²⁸ <Menageries>: zoològic, casa de feres. Potser millor "circ d'animals".

presentava, més tard, aquest germànic «millorat», atret al convent amb enganys? El d'una caricatura d'home, el d'un invàlid: convertit en «pecador», tancat en una gàbia, l'havien reclòs entre els més terribles conceptes... Aquí jau doncs, malalt, abatut, odiant-se a si mateix; ple d'odi contra tots els impulsos vitals, ple de recel contra tot el que encara era fort i feliç. En una paraula, un «cristià»... Fisiològicament parlant, en la lluita amb la bèstia, emmalaltir-la *pot ser l'únic* mitjà d'afeblir-la. L'Església va entendre el problema: *va destruir l'home, el va desvitalitzar, —i encara pretenia haver-lo «millorat»...*

3

Considerem l'altre cas de l'anomenada moral, el de la *re-producció* d'una determinada raça i espècie. L'exemple més grandios al respecte el trobem en la moral índia, sancionada com a religió per la «Llei de Manú». La tasca ací proposada rau a formar simultàniament ni més ni menys que quatre races: una sacerdotal, una altra guerrera, una altra mercantil i llauradora i, finalment, una raça destinada a servir, els *sudra*. És obvi que ací ja no ens trobem entre domadors de feres: es necessita un tipus humà cent vegades més temperat i racional tan sols per a concebre el pla d'una tal re-producció. Hom respira alleujat en passar de l'atmosfera cristiana d'hospital i presó a aquest món més sa, més elevat i *més ampli*. Com de pobre apareix el «Nou Testament» al costat de Manú, quina pudor fa! —Però també calia que aquesta organització fos *terrible*, —aquesta vegada no en lluita amb la bèstia, sinó amb el concepte antitètic, l'home-no-produït, l'home mestís, el *tshandala*²⁹. I de nou, no disposava d'un altre mitjà de llevar-li la seua perillositat, d'afeblir-lo, que *emmalaltir-lo*, —es tractava de la lluita amb el «gran nombre». No obstant això, és possible que no hi haja res tan contrari a la nostra sensibilitat com *aquestes* mesures preventives de la moral índia. El tercer edicte, per exemple (*Avadana-Sastra I*), el «dels llegums impurs», ordena que l'únic aliment permès als *tshandala* és l'all i la ceba, ja que l'Escriptura Sagrada prohibeix donar-los grans ni fruits que continguin grans, ni tampoc *aigua* i foc. El mateix edicte estipula que l'aigua que necessiten no l'han de prendre dels rius ni de les fonts ni dels estanys, sinó només dels accessos als pantans i dels tolls fets per les petjades dels animals. També se'ls prohibeix rentar-se la roba i, fins i tot, *rentar-se ells mateixos*, perquè l'aigua que se'ls concedeix com un favor només ha de servir per a apagar la set. Finalment, es prohibeix a les dones *sudra* assistir en el part a les dones *tshandala*, així com a aquestes *assistir-se entre elles*... —L'èxit d'aquesta reglamentació sanitària no es va fer esperar: epidèmies mortíferes, fastigoses malalties venèries i, a continuació, com a reacció, la «Llei del ganivet», tot ordenant la circumcisió dels barons i l'extirpació dels llavis menors de la vulva a les xiquetes. —El mateix Manú diu: «els *tshandala* són el fruit de l'adulteri, l'incest i el crim» (—tal és la conseqüència *necessària* del concepte re-producció). Tota la seua indumentària ha de reduir-se a estripalls presos dels cadàvers, la seua vaixela, a olles trencades, el seu adorn, a ferro vell, i el seu culte, al dels esperits del mal; han de vagar pertot arreu sense trobar la pau enlloc. Se'ls prohibeix escriure d'esquerra a dreta i servir-se de la mà dreta per a escriure: l'ús de la mà dreta i de l'escriptura d'esquerra a dreta està reservat exclusivament als *virtuosos*³⁰, a les persones de *raça*.

4

Aquestes disposicions són molt instructives: hi tenim, per una banda, la humanitat *ària* en tota la seua puresa, en tota la seua originalitat, —podem comprovar que el concepte «sang pura» és tot el contrari d'un concepte inofensiu. D'altra banda, resulta clar *en quin* poble s'ha perpetuat l'odi, l'odi-*tshandala*, contra aquesta «humanitat», on ha esdevingut religió, enginy... Des d'aquest punt de vista, els Evangelis, i, sobretot, el Llibre d'Enoch,

²⁹ El pària, que no pertany a cap casta.

³⁰ Els virtuosos són els 'destres' per oposició als esquerrans (sinistres).

constitueixen un document de primer ordre. —El cristianisme, d'arrel jueva i només comprensible com a planta d'aquest sòl, representa la reacció contra tota moral de re-producció, de raça i de privilegi: —és la religió antiària *par excellence*: el cristianisme significa la transmutació de tots els valors aris, el triomf dels valors *tshandala*, l'evangeli predicat als pobres, als humils, la sublevació a l'uníson de tots els trepitjats, miserables, fracassats i desgraciats contra la «raça», —la immortal venjança *tshandala* en forma de *religió de l'amor*...

5

La moral de *re-producció* i la moral de *domesticació* són perfectament dignes una de l'altra en els mitjans a què recorren per a imposar-se: es pot enunciar com a tesi que per a *construir* la moral cal tenir la voluntat incondicional de dur a la pràctica el contrari. Tal és el gran problema, el *desconcertant* problema que he estudiat amb més afany: la psicologia dels «milloradors» de la humanitat. Un fet petit, i en el fons subaltern, el de l'anomenada *pia fraus*³¹, em va facilitar la primera aproximació a aquest problema: la *pia fraus*, l'herència de tots els filòsofs i sacerdots que «han millorat» la humanitat. Ni Manú, ni Plató, ni Confuci, ni els predicadors jueus i cristians han dubtat mai del seu *dret* a la mentida. Tampoc han dubtat de *cap altre dret*... Expressat en una fórmula, podríem dir: *tots els mitjans de què s'ha fet ús fins ara per a moralitzar la humanitat han estat, des del fonament, immorals.*—

EL QUE ELS ALEMANYS ESTAN PERDENT

...

INCURSIONS D'UN INTEMPESTIU

...

EL QUE DEC ALS ANTICS

...

PARLA EL MARTELL

(Així parlà Zaratustra, 3, 90)

...

³¹ Mentida piadosa.